

Artista i funcionari

Dues exposicions simultànies, una de privada i una d'oficial, commemoren el centenari del naixement del dibuixant Josep Obiols. La primera, inaugurada el 29 de setembre a la Sala Artur Ramon de Barcelona, es titula 'Josep Obiols, l'esperit noucentista' i aplega dibuixos inèdits de joventut. La segona, que es pot visitar des d'aquesta setmana al palau Moja de la Generalitat de Catalunya, és dedicada a l'obra cívica de l'artista.

Josep Pla, en un importantíssim text autobiogràfic del 1935, desconegut fins i tot dels estudiosos aparentment documentats que s'han doctorat amb un estudi d'aquesta època de la vida de Pla, torna a carregar amb bala contra *La Revista*, en aquests termes: "Els catalanistes del meu curs parlaven molt de poesia i de música -feien llavors *La Revista*- però, en realitat, es veia que el que aspiraven era a ésser regidors, diputats i altres ximpleries".

L'elegant revista noucentista -Pla, per cert, hi havia col·laborat als inicis immadurs i pedants (també havia fet la ximpleria de ser diputat)- com tantes i tantes publicacions i impresos, particulars i oficials, de les tres primeres dècades del segle, es presentava davant el seu públic amb la marca dels dibuixos i dels boixos de l'elegant Josep Obiols, l'artista que millor expressa la imatge de "catalanitat urbanitzada", en expressió de Francesc Fontbona, imatge característica del Noucentisme que agermana aquest moviment cultural, artístic, cívic i polític, amb la Generalitat republicana.

El Noucentisme d'Obiols, com el d'Ors, és

'Migdiada I', 1930. Aiguada i llapis. Obiols es va sotmetre poques vegades al veredicté popular d'una exposició pública i va preferir de moure's en el món de l'encàrrec particular, pagat amb diners privats o diners públics.

una actitud clarament estatal i per això Pla qualifica els homes de *La Revista* de regidors i diputats vocacionals. Aquest, d'una altra banda, lloable esperit de funcionari es pot anomenar, amb una expressió més justa, esperit cívic. L'exposició del palau Moja de la Generalitat és dedicada precisament al "funcionari" Josep Obiols i es titula "Josep Obiols. Obra Cívica".

Igual que va fer *La Revista*, nombroses institucions i entitats públiques i privades van encarregar a Josep Obiols el disseny dels seus productes, com ara els encarreguen a Enric Satué o a tants i tants tallers i equips de disseny que es fan i es desfan.

"He presentat l'obra cívica d'Obiols en tres grans blocs", ens diu la comissària Pilar Vélez, directora del Museu de les Arts Gràfiques de Barcelona. "El primer és dedicat a l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana. Obiols va dissenyar i il·lustrar des dels papers de cartes i les insígnies, fins als cartells i els llibres. En va ser el director ar-

Josep Obiols, l'artista compromès

No és estrany que el mes de març passat Josep Obiols, de qui se celebrava el centenari del naixement, fos homenatjat amb un acte d'estat al Saló de Sant Jordi del Palau de la Generalitat de Catalunya. Perquè, si algun artista durant l'etapa de la Mancomunitat i de la República va treballar al servei de les institucions de govern, fou precisament ell. I no sols al servei estrictament d'aquestes institucions, sinó que també va col·laborar amb tota mena d'entitats, la majoria de les quals van desenvolupar una labor de primer ordre en el procés de normalització del país. Editorials, associacions, escoles, etc., conformaven el teixit del nou projecte de recuperació de la normalitat cultural per tal d'arribar a construir una Catalunya moderna i sobretot cívica.

L'obra de Josep Obiols sintetitza doncs plenament la imatge plàstica de l'etapa noucentista, i fins a la guerra; és a dir, la imatge d'una etapa en la història de la Catalunya contemporània en què era vigent la consciència cívica de servei al país.

Obiols, artista ben polifacètic, va fer ús de diverses tècniques i diversos mitjans plàstics per desenvolupar la seva obra plàstica —pintura mural, gravat xilogràfic, gravat calcogràfic, dibuix a la ploma, al carbó...—, tant en la seva producció més personal i experimental alhora, com en la nombrosa obra d'encàrrec.

L'exposició que ara podem veure al palau Moja de Barcelona, seu del Departament de Cultura de la Generalitat, ens mostra justament l'obra cívica de Josep Obiols, és a dir totes aquelles realitzacions que per encàrrec d'uns o altres Obiols féu amb un objectiu ben concret. Tenint present la seva trajectòria artística ens va semblar oportú de remarcar algunes col·laboracions concretes, que poden considerar-se com les més emblemàtiques entre 1917 i la guerra, tot i que també hi ha algunes mostres posteriors, impenyades, però, del mateix esperit.

Cal recordar que Obiols va conrear la pintura mural des de ben jove, a partir del mestratge de Joaquim Torres Garcia a l'Escola de Decoració que aquest artista uruguaià d'origen català tenia a Sarrià, d'on era fill. Després de la guerra, les circumstàncies el portaren a conrear gaire-

bé només aquest vessant mural, en gran part de temàtica religiosa, tot i que també féu alguns conjunts de caire civil, entre els quals sobresurt i és ben representada a l'exposició, la sèrie de pintures per al Saló del Bon Govern de l'Ajuntament de Barcelona (1958-59), que no és res més que una lliçó tardana de compromís cívic noucentista.

'Noies de Sarrià'. 1918-1919. Aquarel·la i llapis. Aquesta és una de les seues obres intimistes.

Una labor tractada amb gran detall és la col·laboració d'Obiols amb l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, entitat capdavantera en el camp de la renovació pedagògica a Catalunya des de la seva fundació el 1899. Des del 1915 va potenciar diverses activitats de caire pedagògic i lluità sobretot per la millora del llibre escolar, fet que significà l'edició d'un gran nombre d'acurats volums, sempre sota la direcció de Josep Obiols, el qual en fou també gairebé sempre l'il·lustrador. El *Cartipàs català* (1917), cinc volums d'escriptura vertical i el *Sil·labari català* (1922), per aprendre de llegir, ambdós de Pau Romeva amb il·lustracions d'Obiols, foren dos llibres clau per als infants dels anys 20 i 30. Així mateix, veritablement popular fou el cartell que dissenyà per a l'entitat l'any 1921, avui considerada la imatge gràfica més representativa del Noucentisme: el noieta de la carpeta sota el braç i la cartera a la bandolera, que mentre avança amb pas ferm ens pregunta: "Ja sou de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana?". Tota mena d'impresos, llibres i quaderns i cartells de la Protectora, obra d'Obiols, hi són presents.

En un altre àmbit s'hi exposa una diversa mostra de la seva producció gràfica al servei de diverses editorials —Barcino, per exemple—, de diverses escoles —Institut Tècnic Eulàlia, Isabel de Villena—, entitats, institucions i associacions —Gran Teatre del Liceu, Ajuntament de Barcelona, Futbol Club Barcelona, etc.

Finalment, cal esmentar l'àmbit dedicat als encàrrecs que Obiols realitzà per al govern de la Generalitat abans i durant la guerra. Sens dubte, el més rellevant de tot és el paper moneda que la Generalitat li va encarregar el setembre del 1936 per causa del tresorament de moneda fraccionària emesa abans del 19 de juliol. Es tractava de l'emissió d'un veritable paper moneda nacional català amb poder deslliurador legal i oficial. Obiols gravà al boix les matrius per als bitllets de 2,50, 5 i 10 pessetes, que van córrer de seguida. Després la Generalitat li n'encarregà d'altres de més valor: 1.000, 500 i 100 pessetes i fins i tot d'1 pesseta. De tots aquests, també se'n conserven proves d'impremta i esbossos, però no es van arribar a emetre mai. Paper d'estat, obligacions del tresor i segells són alguns altres dels impresos que s'hi poden veure.

Però Josep Obiols realitzà també una obra més personal i intimista, al marge de l'encàrrec. Afegint-se a l'homenatge del centenari, la sala d'art Artur Ramon ens ofereix a manera de complement de l'exposició oficial una triada mostra de dibuixos de l'artista de 1918 fins a la guerra. Apunts típicament noucentistes, paisatges al carbó, dibuixos satírics, esbossos de caire oníric i subtils natures mortes al pastel componen l'oferta. D'aquesta manera s'acaba de demostrar el valor de l'obra d'Obiols, tan present en la societat del seu temps, amb una obra de tanta qualitat com la que realitzà de manera més lliure i personal, cosa que ens permet d'afirmar que no sols va ser un home compromès amb l'ideari d'un país sinó un veritable artista, car tant de forma espontània com treballant amb un objectiu cultural ben definit va aconseguir la seva fita: fer realitat el mite d'una comunitat cívica, serena, justa i alhora profundament mediterrània. **Pilar Vélez**

tístic. Hi són presents alguns dibuixos originals. La col·laboració de Jordi Verrié en aquest bloc ha estat fonamental. El segon bloc aplega cartells i impresos diversos, logotips, anagrames, com l'anagrama de l'escola Isabel de Villena o el de la col·lecció "Els Nostres Clàssics" de Barcino. I el tercer apartat és dedicat als treballs institucionals d'Obiols, i que van des del paper moneda català que va dibuixar fins a la decoració del saló del Bón Govern de la casa de la ciutat de Barcelona. També hi exposem els escuts que va fer del Parlament i la Generalitat".

Mentre Pilar Vélez preparava l'exposició, va convidar Artur Ramon a veure la col·lecció familiar de l'artista i el marxant d'art s'hi va engrescar.

"Es tracta d'un Obiols –ens diu Pilar Vélez– poc conegut, per no dir inèdit en molts casos. Els dibuixos més antics daten del 1917, quan l'artista té tan sols vint-i-tres anys, però ja treballa per a l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana. Il·lustra, per exemple, el *Cartipàs català* de Pau Romeva."

Aquest Obiols amagat a les carpetes familiars que s'aireja i es posa a la venda a la Sala Artur Ramon és molt divers. Hi ha ja l'Obiols més acadèmic, el retratista que després trobarem als murals. Però després hi ha un Obiols eclèctic, que assaja diversos estils, la majoria "a la manera de", a la manera d'uns altres artistes. És curiós de veure com l'artista pinta a la manera de Nogués o a la manera de Picasso. Això ens indica que va fracassar en el seu intent d'adquirir una gran personalitat artística pròpia? Aquesta és la inquietant pregunta que sorgeix de l'exposició. La insistència d'Obiols en la il·lustració funcional pot donar credibilitat a una resposta positiva a la qüestió. No oblidem que Obiols poques vegades es va sotmetre al veredict de popular d'una exposició pública i que va preferir de moure's en el món de l'encàrrec particular –mural, disseny gràfic i il·lustració–, pagat amb diners privats o diners públics.

Hi ha una força expressiva molt notable en els dibuixos que va fer al setmanari satíric *El Borinot* entre 1923 i 1925, alguns dels quals s'exposen a la Sala Artur Ramon. Si no anessin signats, cap expert no podria atribuir-los a Obiols. Aquesta ductilitat de l'artista és vista per Pilar Vélez en el catàleg com una virtut. Ho fa amb aquestes paraules: "L'artista sap trobar en cada àmbit de treball l'expressió adient i oportuna."

Pilar Vélez defensa en el catàleg una hipòtesi nova. Diu que, si no hagués esclatat la guerra, hauria continuat pintant en una línia allunyada del vessant figuratiu realista i s'hauria encaminat cap a un món més oníric. És, com a hipòtesi, una consideració ben vàlida.

Lluís Bonada

Los BORJA

EN

EDICIONS ALFONS EL MAGNÀNIM

GENERALITAT VALENCIANA

DIPUTACIÓ PROVINCIAL DE VALÈNCIA

TITULOS APARECIDOS:

S. SCHÜLLER PIROLI. LOS PAPAS BORGIA
1991, 407 págs. P.V.P. 1.600 pts.

ALAN RYDER. ALFONSO EL MAGNÁNIMO,
REY DE ARAGÓN, NÁPOLES Y SICILIA
(1396-1458)
1992, 560 págs. P.V.P. 4.000 pts.

SANTIAGO LA PARRA. LOS BORJA Y LOS
MORISCOS
1992, 272 págs. P.V.P. 1.500 pts.

XIMO COMPANYY. ELS BORJA, ESPILL DEL
TEMPS
1992, 120 págs. P.V.P. 1.000 pts.

NOVEDAD

MARION HERMANN-RÖTTGEN.
LA FAMILIA BORJA. HISTORIA DE
UNA LEYENDA.
1994, 270 págs. P.V.P. 1.800 pts.